

I. LAUŽAI

Laužas – vienas svarbiausių dalykų, apie kurį išmanyti skautas norintis turiningai stovyklauti. Tad visų pirma apžvelgsime, kaip visgi tinkamai sukrauti laužą.

1.1. Laužų paskirtis

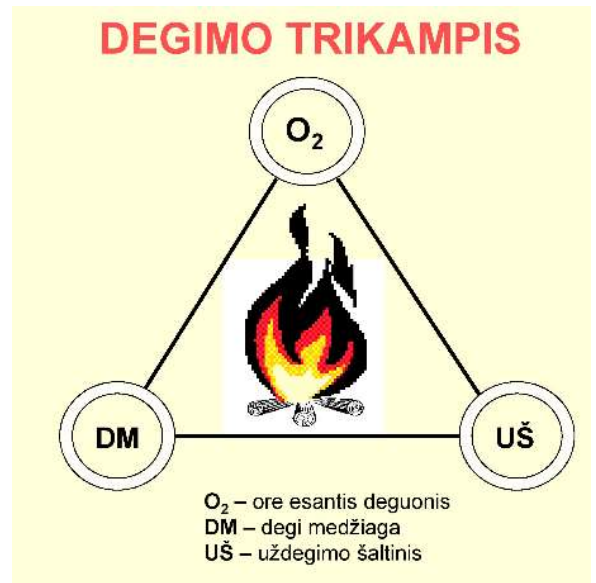
- 1.1.1. Pramoginiai laužai. Tai laužai, prie kurių vyksta pasisėdėjimai, vakaronės. Jų tikslas yra apšviesti, šildyti, sudaryti įspūdžio efektą. *Gražiai sukrautas laužas, jo uždegimas, sklandus įsidegimas ir triskart didesnė nei pats laužas, į viršų kylanti liepsna visam vakarui sukuria teigiamą atmosferą. Sudarytas laužo įspūdis atpalaiduoja ir leidžia noriau įsijungti į vakaro programą.*
- 1.1.2. Praktiniai laužai. Tai laužai, kurie kraunami ir naudojami konkrečiu praktiniu tikslu. PVZ. Gaminti maistą, džiovinti rūbus, batus ir t. t.

1.2. Kas yra laužas? Norint perprasti laužo krovimo technikas, svarbu suprasti patį degimo procesą.

Jį iliustruoja paveikslėlyje matomas degimo trikampis. Jį sudaro trys komponentai – degi medžiaga (malkos), deguonis ir uždegimo šaltinis. Pašalinus bent vieną komponentą – ugnis ima gesti. Trumpai, kas vyksta: įsivaizduokime, kad turime jau sukrautą laužą. *Tam, kad uždegtume medį (kad prasidėtų degimo procesas), reikia jį įkaitinti iki tam tikros temperatūros (jei įdomu, apie patį degimo procesą kviečiu panaršyti ir pasiskaityti atitinkamoje literatūroje).* Pradžioje, degtukais įžiebama liepsna, kuri pridedama prie greitai įsidegančių medžiagų – jos greitai įsidega, išskiria daug šilumos ir uždega stambesnes malkas.

Dažniausios klaidos:

- 1.2.1. Prakurui pasirenkama per stambi mediena. Degtukais negalime įkaitinti medienos iki reikiamos temperatūros.
- 1.2.2. Pasirenkamos šlapios malkos. Bandydami uždegti šlapias malkas mes jas šildome – medis pradeda džiūti, išsiskiria vandens garai, kurie nustumia nuo degimo vietos deguonį, todėl ugnis gęsta. Drėgmę galima pašalinti pavėdinant ar papučiant į degimo židinį.
- 1.2.3. Per anksti ir per stipriai pučiama norint pagreitinti laužo užsidegimą. Vėjas, stiprus pūtimas pradžioje trukdo įkurti laužą, nes greitai ataušina medieną ir sudegus uždegimo medžiagai, medis greitai ataušta. Visgi reiktų palaukti, kol medis šiek tiek apdegs ir bus matyti raudonos žarijos, tik po to galima bandyti paspartinti įsidegimą pučiant – tik pradžioje tai daryti reikia švelniai ir tolygiai.
- 1.2.4. Pasirenkama netinkama laužo uždegimo vieta. Laužą reiktų įdegti pavėjui. Uždegant laužą prieš vėją, vėjas visą temperatūrą nupučia nuo laužo, todėl laužo įdegimas užtrunka, laužas užsidega netolygiai, o kartais ir neužsidega visai 😊
- 1.2.5. Per tankiai sukraunamas laužas. Reiktų vadovautis principu – maždaug kokio dyžio naudojama mediena, tokio dyžio turėtų būti oro tarpai. Tankiai sukrovę laužą, mes stipriai apribojame oro patekimą prie degimo židinio – dėl to ugnis ima gesti. Dažniausiai mediena vistiek būna šiek tiek drėgna, tad vandens garai neturėdami kur „išlėkti“ neleidžia deguoniui patekti prie degimo vietos.

1.3. Prakuras

- 1.3.1 Sausa žolė. Greitai įsidega, greitai ir sudega. Degant žolei, aukščiausia degimo temperatūra būna kiek aukščiau šieno, maždaug ten kur baigiasi liepsna. Tad netikslinga šieno gumulą apkrauti smulkia mediena. Tikslingiausia aplink šieno gumulėli iš smulkių šakelių sukrauti kūginį lauželį. Trūkumai – šienas greitai sudrėksta, tad esant rasai, rūkui šieno naudoti prakurui nerekomenduojama.
- 1.3.2 Sausos eglių šakos. Sausos eglės šakelės greitai įsidega net ir būdamos kiek sudrėkusios. Taip yra dėl to, kad eglės medienoje yra saku. Iš eglių šakelių reiktų padaryti gumulėlį, tačiau per daug nesuspausti. Apkrauti stambesnėmis eglių šakelėmis.
- 1.3.3 Beržo tošis. Viena geriausių prakurui tinkančių medžiagų, kurias galime rasti gamtoje. Greitai įsidega, išskiria daug šilumos ir, lyginant su aukščiau įvardintais prakurais, dega ilgiausiai. Geriausias prakuras norint uždegti laužą vienu degtuku.
- 1.3.4 Sauso medžio skiedros. Neturint aukščiau įvardintų prakurų, galima pasinaudoti peiliu ir pačiam jas pasigaminti. Paveikslėlyje matyti turimas gauti rezultatas. Greitai įsidega (jei sausa mediena).

1.4. Laužavietė. Laužo krovimą visų pirma reiktų pradėti nuo laužavietės įrengimo. Laužavietės tikslas – padaryti taip, kad ugnis netaptų nevaldoma ir neišplistų. O ji gali išplisti į šonus, į žemę, į medžių šakas. Aplink laužavietę neturėtų būti pašalinių daiktų bent jau keletą metrų, atstumas priklauso nuo laužo dydžio. Saugų atstumą galima įvertinti praktiškai – tai ta vieta, kai nuo laužo skleidžiamą šilumą mūsų kūnas priima maloniai. Įrengiant laužavietę reiktų atsižvelgti į tai, ar po ja žemė nedurpinga, ar nėra miško paklotės. Miško paklotę galima pašalinti, tačiau jei turime gilų durpės sluoksnį, laužavietei reiktų rinktis kitą vietą arba daryti pakeltą laužą, pripilant į laužavietę žemės, smėlio (bent jau 15–20 cm). Taip pat, įrengiant laužavietę reiktų laikytis saugių atstumų nuo medžių, ypač jei tai spygliuočiai. Laužas gali sužaloti medžius, uždegti jų šakas. *(daugiau apie laužaviečių įrengimą kviečiu papildomai pasiskaityti literatūroje).* Laužavietę galima apkrauti akmenimis. Taip sudaromas barjeras ugnies išplitimui, o vėliau įkaitę akmenys ilgą laiką suteiks šilumos.

1.5. Malkų pasirinkimas. Tai svarbus klausimas, į kurį mes turime atsakyti prieš kraudami laužą. Dažnu atveju, malkų skautai rinktis negali, tačiau elementarios žinios padės tinkamai prisitaikyti. Medieną galime suskirstyti į dvi rūšis – spygliuočių ir lapuočių. Spygliuočių medžių liepsna yra kaitresnė, skleidžia daugiau šviesos, tačiau greitai sudega, lieka tik pelenai. Be to degdama spygliuočių mediena „spragsi“ ir į šalis laksto raudonos žarijos, o tai sukelia papildomų problemų, jei netoliese pastatytos palapinės ar kiti greitai užsidegantys daiktai. Lapuočių medžių kaitra kiek mažesnė, tačiau jie dega ilgiau, be to lieka daug žarijų, kurias puikiai galime panaudoti maisto gamyboje.

1.6. Laužo sukrovimas. Iš pirmo žvilgsnio, laužas – tai pagalių krūva, tačiau norint pasiekti, kad liepsna neišplistų, laužas degdamas nesugriūtų, suteiktų mums tai, ko siekiame – šilumos, šviesos, ilgesnės degimo trukmės ir pan., reikia mokėti laužą atitinkamai sukrauti.

1.6.1. Kūginis laužas. Paprasčiausiai kraunamas laužas. Laužo liepsna kyla aukštai į viršų. Tai puikiai tinkamas laužo tipas, kai norime susikurti nedidelį lauželį trumpam laikui. Kraunant didesnį laužą susidursime su pavojumi – dėl netolygaus malkų degimo, laužas nuvirs. Taip pat, pučiant vėjui, viena laužo pusė sudega greičiau nei kita.

1.6.2. Šulininis laužas (dar kitaip vadinamas „Rąstinė trobelė“). Pradžioje sukraunamas kūginis laužas, po to aplink laužą sudedamos storesnės malkos. Aplink sudėliotos storesnės malkos laužui suteikia stabilumo, tad galima sukrauti aukštesnį laužą, kuris puikiai tinka stovyklose ar kituose proginiuose renginiuose, kai aplink laužą susiburia didelis kiekis žmonių. Trūkumai – laužo vidurys (sukrautas kūginis laužas) sudega greičiau, nei aplink esančios storesnės malkos, tad po kiek laiko turime „griaučius“, kuriuos vėliau reikia sugriauti, sustumiant malkas į centrą, kad laužas toliau degtų, o ne rudentų.

1.6.3. Piramidinis laužas

Laužas kraunamas taip, kad „kopiant“ į viršų, kiekvienas aukštas siaurėja. Taip sukrautas laužas pasižymi ilga degimo trukme, dega tolygiai. Puikiai tinka stovyklos laužams, o mažesnis tokio tipo lauželis puikiai tinka maisto gamybai. Trūkumai – sudėtinga sukrauti, nes reikia parinkti tinkamas malkas, rąstus, kad laužas nesugriūtų, be to ypatingai dėmesį reikia atkreipti į laužo prakuras. Jų turi būti pakankamai, kad uždegtų stambias malkas. Čia galioja taisyklė – kokio storio malkos, tokio storio ir tarpai, priešingu atveju laužas neišdegs arba degs netolygiai.

PASTABOS:

Laužo uždegimo vietą pasirenkame ir įrengiame atsižvelgdami į vėjo kryptį (turi būti pavėjui, o jei vėjo nėra – laužo centre.). Nepersistengiame prakurą apkraudami smulkesniais pagaliukais, paliekame oro tarpus.

1.7. Maisto gaminimas ant laužo. Gaminant valgį ant laužo, nuolat susiduriame su iššūkiais. Tai liepsna per didelė, tai lūžta įrengimai, tai užvirusi sriuba išlipa per puodo kraštus ir užgesina laužą. Gaminant maistą ypatingą dėmesį reikia atkreipti į saugumą. Jei yra galimybė – dėvėti aukštai temperatūrai atsparias pirštines. Atsižvelgti į vėją: ar jis gūsingas. Maišant košę, atsiradęs vėjo gūsis lauže sukels didesnės liepsnos atsiradimą, o tai gali apdeginti kūną. Todėl nereiktų niekada būti iš tos laužo pusės, kuri yra pavėjui. **SVARBU** – jei kepame ant laužo, naudodami riebalus (aliejų, taukus) – jie gali greitai užsidegti, todėl kepti reiktų tik ant žarijų. Užsidegus riebalams

JOKIU BŪDU jų negesinti vandeniu. Geriau išvis negesinti, nes esame lauke, o nedegaus audeklo neturime, tad geriau palaukti, kol riebalai sudegs.

1.7.1 Toks maisto gaminimas užtikrina lengvą puodo uždėjimą, nuėmimą nuo ugnies.

Trūkumai: 1. Sudėtinga reguliuoti puodo aukštį virš laužo. 2. Nuėmimui, uždėjimui dažniausiai reikalingi du skautai. 3. Lyginant su kitais būdais, reikia daugiau malkų. 4. Pavojus, kad nudegs puodą laikanti lazda ar stovai, dėl ko konstrukcija sugrius, o išsiliejęs verdantis vanduo gali stipriai sužaloti aplink esančius asmenis.

1.7.2 Puodo kabinimas ant trikojo. Puikus sprendimas, kai puodas nėra labai didelis (iki 10 litrų). Trikojo pagalba galima reguliuoti puodo aukštį virš laužo. Puikiai tinka tais atvejais, kai puodo dugnas yra ovalios formos. Trūkumai: 1. Reikalingos žinios tinkamam trikojo pasigaminimui. 2. Reikia didesnės erdvės aplink laužą, o tai trukdo, kai aplink vaikšto kiti asmenys. Jei trikojo kojos bus per arti laužo, gali užsidegti trikojo konstrukcija.

1.7.3. Paveikslėlyje parodytas sprendimas, kaip galime saugiai kepti ant laužo. Reikėtų vengti atviros liepsnos, arba stengtis, kad ji būtų kiek įmanoma mažesnė. Įrengimas: pradžioje sukuriame nedidelį kūginį lauželį iš lapuočių medienos, sudeginame iki žarijų; lazdos pagalba sustumiamė žarijas į krūvą ir iš šonų dedame dvi vienodo dydžio malkas. Jei matome, kad žarijų per mažai, tai galime į tarpą įkišti nedidelį kiekį smulkių pagaliukų. Tokiu būdu galėsime reguliuoti kepimo temperatūrą.

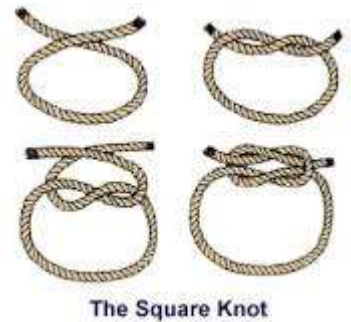
1.7.4 Paveikslėlyje pavaizduotas būdas, kaip galime paprastai, taupiai (malkų atžvilgiu) gaminti maistą, kai turime puodą plokščiu dugnu. Pradžioje sukuriamas nedidelis lauželis, kad pasigamintume žarijų. Žarijas sustumiamė į krūvelę. Paimame keturias malkas (stambesnes) ir sudedame aplink žarijų krūvą kaip parodyta paveikslėlyje. Su smulkiais pagaliukais galime reguliuoti degimą. Kol vanduo užvirs, įdedame daugiau pagaliukų, vėliau dedame po kelis, kad palaikytume virimą. Paprasta, saugu, taupu.

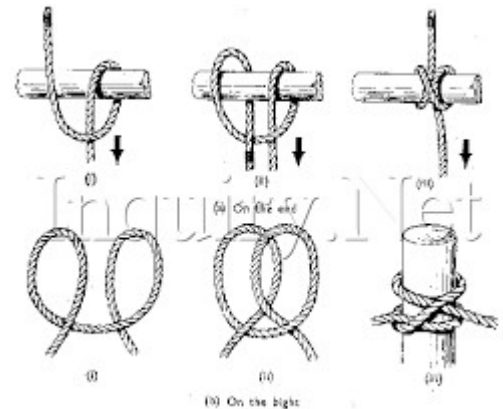
II. MAZGAI

Gebėjimas tinkamai rišti mazgus – tai antras dalykas, be ko neišsiverstų stovyklautojas. Tai leis ne tik tinkamai išnaudoti turimą inventorių, bet ir įsirengti gyvenimą gamtoje palengvinančius statinius. Mazgų ir virvių yra gausybė, visų jų nesuskaičiuosi, tad paminėsiu keturis svarbiausius mazgus, kurių žinojimas ir gebėjimas taikyti yra visiškai pakankamas pradedančiajam stovyklautojui.

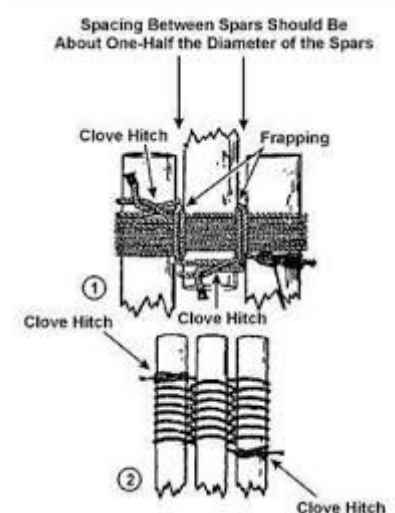
2.1. Tiesusis mazgas. Mazgas, kuris dažniausiai naudojamas kam nors užrišti, pririšti. Šiuo mazgu užbaigiami dviejų rąstų, pagalių surišimai. Be to tinka surišti dvi, vienodo ar panašaus storio, virves.

2.2. Piemens mazgas. Šis mazgas pasižymi tuo, kad tempiant virvę, virvė neatsilaisvina, tačiau atleidus tempimą, mazgą galima lengvai atrišti. Šis mazgas puikiai tinka statinių statyboje, pradedant rišti rąstų surišimo mazgą.

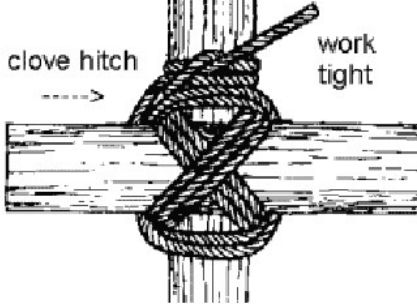
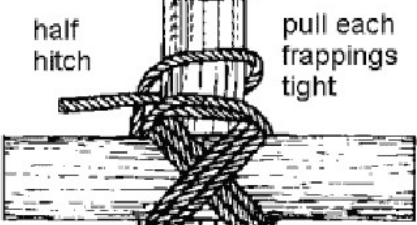
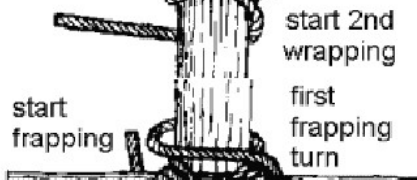
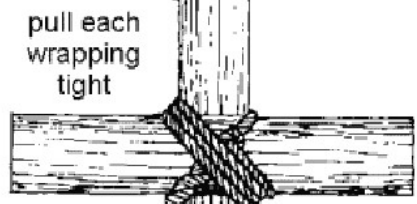
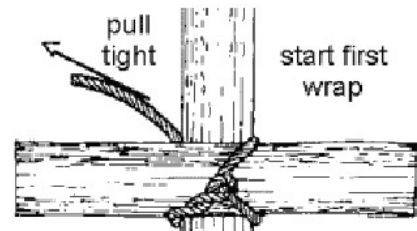
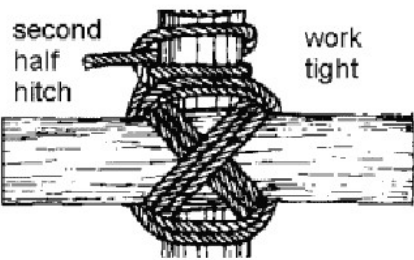
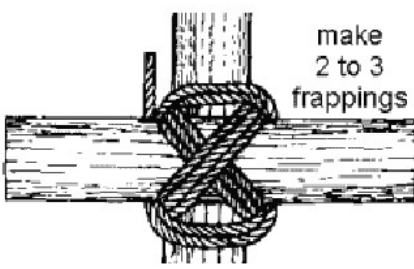
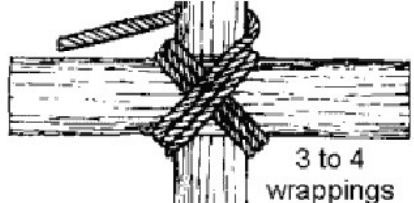
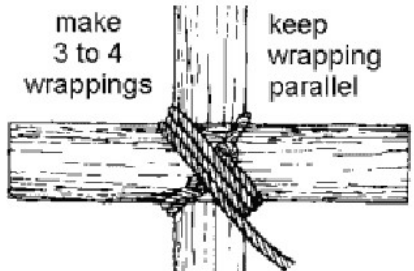
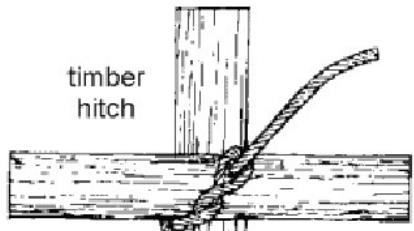

2.3. Trijų pagalių surišimo mazgas. Paprasčiausias jo pritaikymas – trikojo gamyboje. Pradžioje sudedamos trys lazdos/rąstai greta. Prie vieno rąsto pririšama virvė piemens mazgu, toliau virvė pinama tarp rąstų. Išpinamos 5-8 juostos. Su ta pačia virve, per tarpą, esantį tarp rąstų, suveržiamos pynės. Užbaigiama tiesiuoju mazgu ant viduriniojo rąsto arba surišama su mazgo pradžioje esančiu virvės galu (kitas piemens mazgo galas).

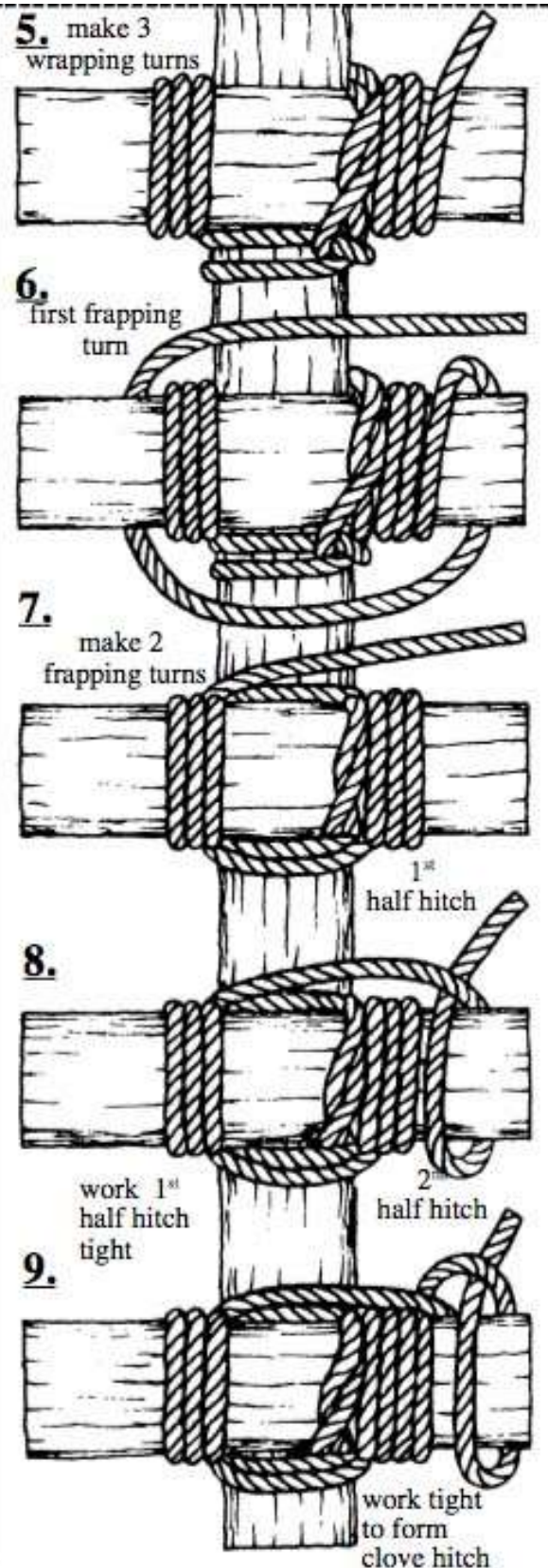
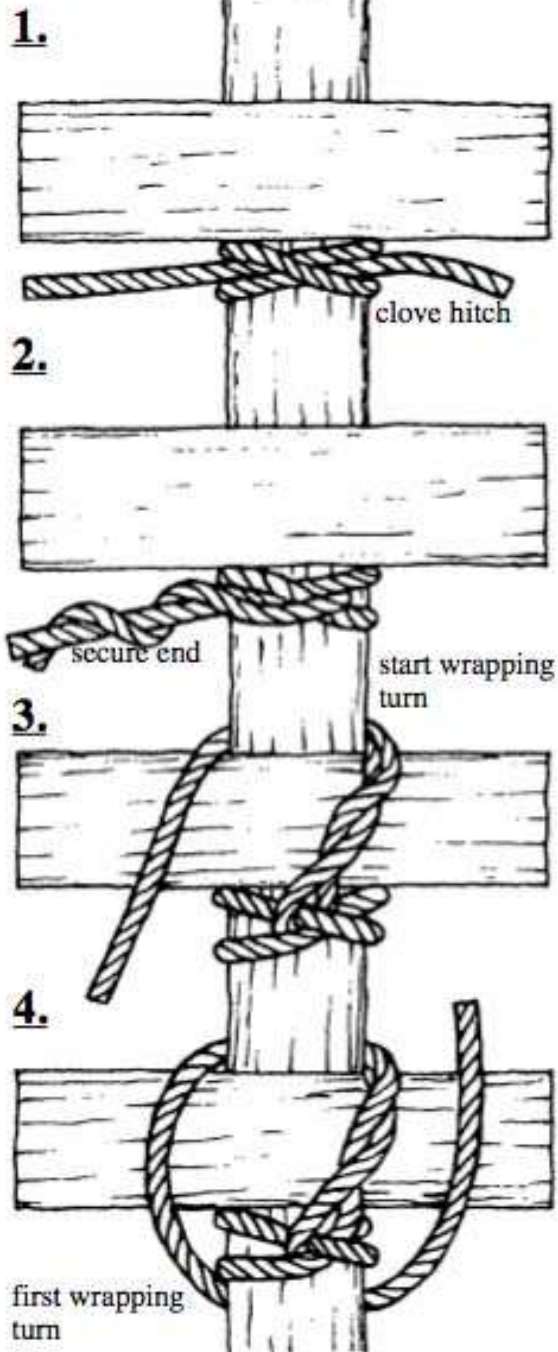

2.4. Dviejų pagalių surišimo mazgas. Pateikti du būdai, kaip tai galima padaryti. Skirtumas – estetinis. Svarbiausia rišant mazgą niekada neatleisti virvės (ji visada turi būti įtempta). Jei trūksta įgūdžių, tai reikėtų daryti dviese.

Surišinėjant du rąstus, rekomenduojama padaryti įpjovas, kad šiek tiek rąstus vieną į kitą „suleistume“. Geriau padaryti kiek mažesnes įpjovas, o vėliau kiek padidinti papildomai įpjaunant ar patašant šonus. Kuo didesnis rąstų tarpusavio sąlyčio plotas, tuo surišta konstrukcija bus stipresnė. Įpjovas reikėtų daryti 1/3 rąsto skersmens. Nerekomenduojama įpjauti giliau nei rąsto šerdis (daugiau kaip pusė) – rąstas tiesiog luš toje vietoje, kai ant jo kas nors užlips.

SQUARE LASHING

III. STATINIAI

Įgudus rišti aukščiau įvardytus keturis mazgus, galima pastatyti visus statinius žemiau pateiktuose paveikslėliuose. Statinys – tai jau inžinerinis dalykas, todėl svarbu turėti supratimą apie konstrukcijas veikiančias jėgas, virvių stiprumą ir t. t. Neturint statybininko išsilavinimo visa tai galima atrasti paprasčiausiai bandymo būdu, todėl pradžia rekomenduojama pradėti nuo paprastesnių statinių. Dažniausiai susiduriama su ta problema, kad ne įgūdžių ar žinių stoka, o netinkamai įvertintas laikas statinio statybai sustabdo skautus nuo pradėto darbo užbaigimo.

